

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Schaliënhofstraat te Zemst

**Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont**

**Tienen 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

**Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de
Schaliënhofstraat te Zemst**

**Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont**

**Tienen 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Schaliënhofstraat te Zemst

Initiatiefnemer:	Matexi Vlaams-Brabant nv Brusselsesteenweg 146 1850 Grimbergen
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst & Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Bureauonderzoek	p. 3
1.1	Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1	Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2	Archeologische voorkennis	p. 5
1.1.3	Onderzoeksopdracht	p. 6
	Vraagstelling	p. 6
	Randvoorwaarden	p. 6
	Beschrijving geplande werken	p. 7
	<i>Huidige situatie</i>	p. 7
	<i>Geplande werken</i>	p. 7
1.1.4	Werkwijze en motivering bronselectie	p. 9
1.2	Assessmentrapport	p. 10
1.2.1	Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 10
1.2.2	Historische beschrijving van het projectgebied	p. 14
1.2.3	Archeologisch kader van het projectgebied	p. 19
1.2.4	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 21
1.2.5	Synthese	p. 22
Hoofdstuk 2	Archeologisch proefsleuvenonderzoek	p.23
2.1	Beschrijvend gedeelte	p.23
2.1.1	Administratieve gegevens	p.23
2.1.2	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p.23
2.1.3	Onderzoeksstrategie, methode en technieken	p. 25
2.2	Assessmentrapport	p.26
2.2.1	Werkwijze	p.26
2.2.2	Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p.27
2.2.3	Sporen- en vondstenbestand	p.30
2.2.4	Interpretatie van het onderzochte gebied	p. 35
2.2.5	Synthese	p.35
Hoofdstuk 3	Programma van maatregelen	p.38
3.1	Administratieve gegevens	p.38
3.2	Gemotiveerd advies	p.38
3.3	Programma van maatregelen	p.40
Bibliografie		p.41

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017B385

Aanleiding: De opgemaakte nota kadert in een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag met inbegrip van aanleg wegenis en riolering in een projectgebied dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt en met een oppervlakte van ca. 7419 m². Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m² of meer bedraagt (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Onderhavige nota is het uitgestelde traject van archeologienota ID 2491: Het archeologisch vooronderzoek aan de Schaliënhofstraat te Zemst

Erkend archeoloog: Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030)
Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)

Locatie: Zemst, Schaliënhofstraat (fig. 1.1, 1.2 en 1.3)
Bounding box: punt 1: x= 154233, y= 185070
punt 2: x= 154409, y= 185272
Zemst, Afd. 1, sectie D, percelen 257e (deel), 258e (deel), 260g (deel), 261b, 261c

Periode uitvoering: 6/02/2017 - 20/02/2017

Relevante termen¹: Bureauonderzoek, zandleemstreek-zandstreek, buitengebied

Verstoorde zones: Het projectgebied bevat een centraal gelegen waterpartij

---

¹ Thesaurus: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

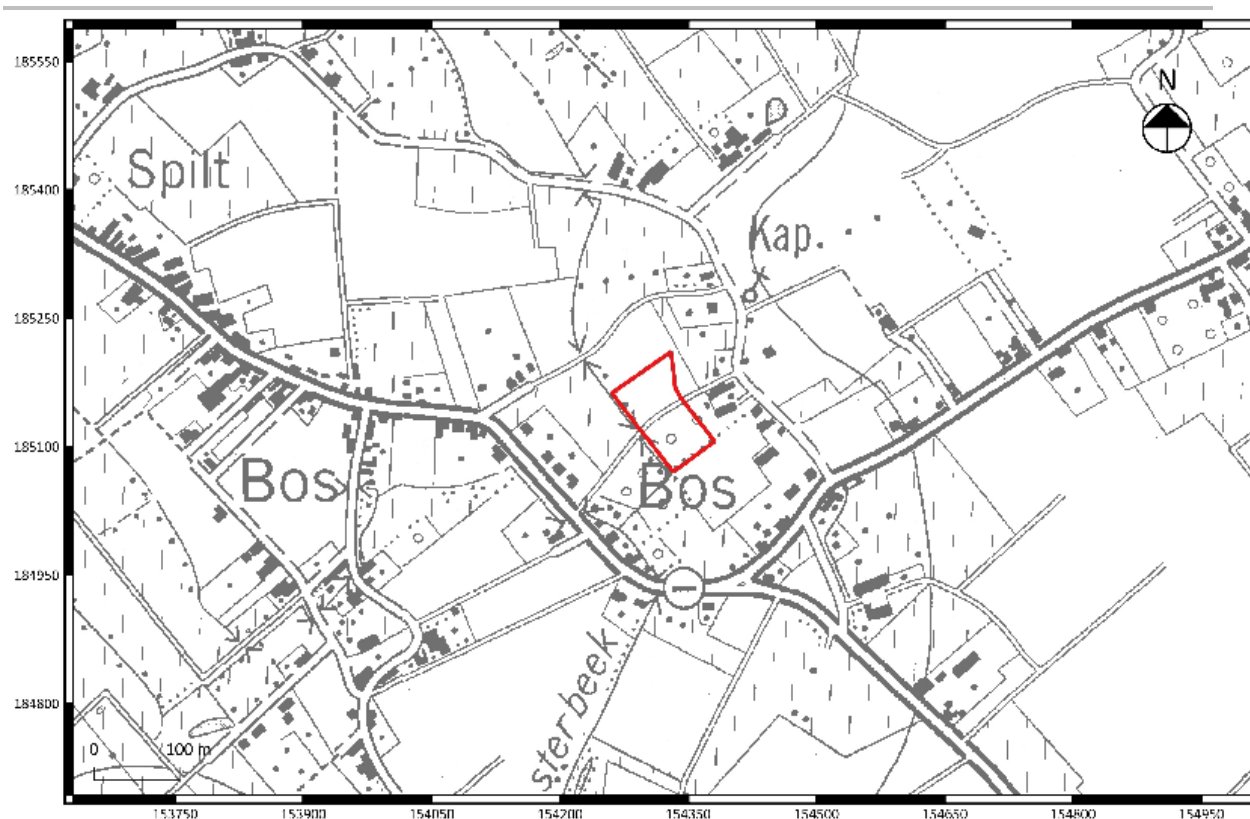

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

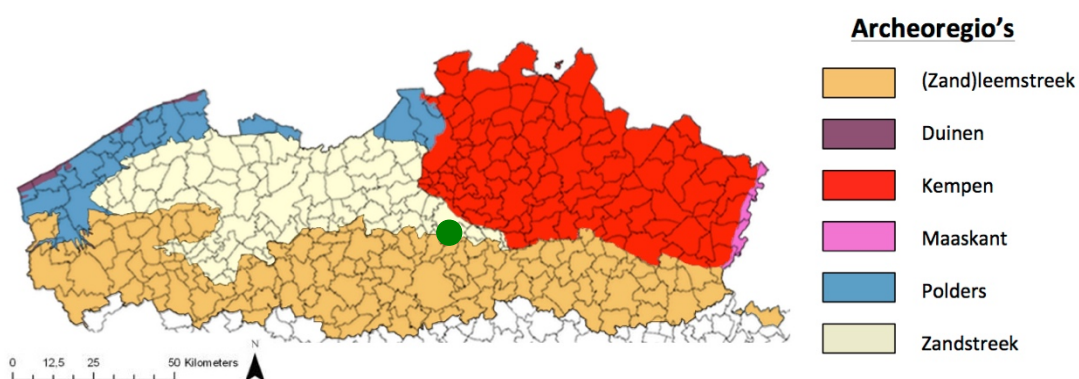

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

² <https://onderzoeksbilans.onroerendergoed.be/onderzoeksbilans/archeologie>

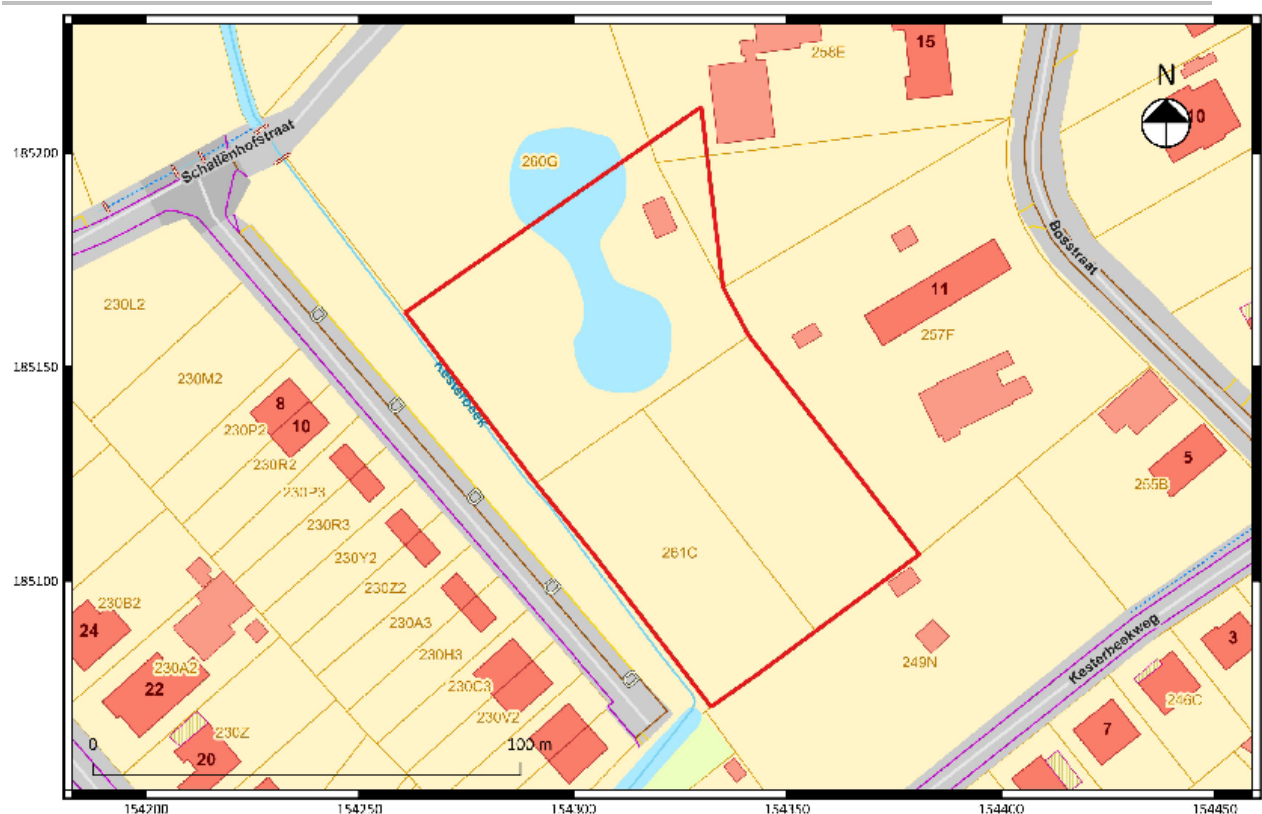

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke onderzoeksfases aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem³ (te weten de bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem⁴ (het verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek

³ Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 7 paragraaf 7.1 t/m 7.5.

⁴ Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 8 paragraaf 8.1 t/m 8.7.

wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?
-

Randvoorwaarden:

Het terrein is momenteel grotendeels bebost.

Beschrijving geplande werken:

Voor een correcte inschatting van de verstoring van de bodem wordt in deze subparagraaf een gedetailleerde beschrijving van de geplande bodemingrepen van de initiatiefnemer opgesteld, geïllustreerd met (de meest recente) bouwplannen en doorsnedes⁵ voor zover deze reeds zijn opgemaakt.

---

⁵ Alle bouwplannen werden ter beschikking gesteld door de initiatiefnemer.

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Schaliënhofstraat te Zemst

Huidige situatie:

Het projectgebied beslaat een totale oppervlakte van ca. 7419 m². Het terrein is momenteel ingericht als park en is grotendeels bebost. In het noorden van het projectgebied (en gedeeltelijk erbuiten- bevindt zich een waterpartij (fig. 1.4 en 1.5). Voor de realisatie van het verkavelingsplan wordt de waterpartij gedempt en de bomen op het vergunningsgebied worden gerooid.

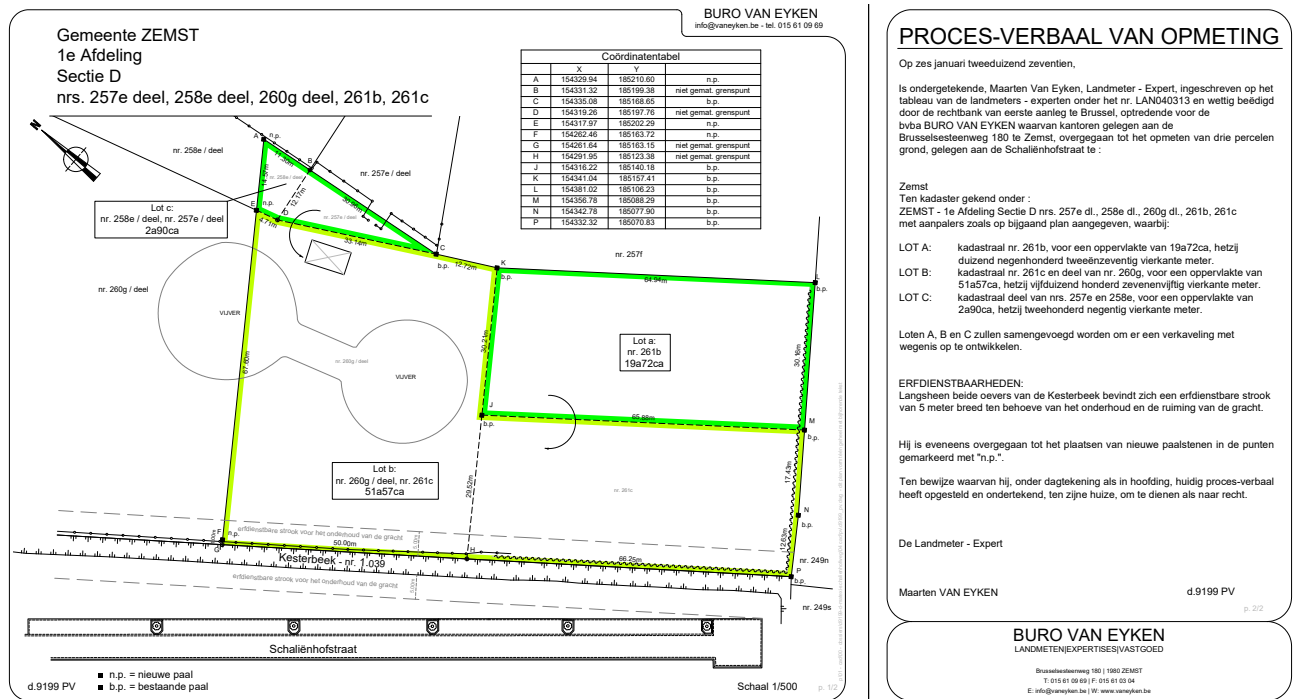

Fig. 1.4: Opmetingsplan bestaande toestand.

Geplande werken:

De initiatiefnemer plant een verkaveling van de bestaande percelen 257e (gedeeltelijk), 258e (gedeeltelijk), 260g (gedeeltelijk), 261B en 261C met inbegrip van de aanleg van wegnis- en riolering (fig. 1.6). Het ontwerp voorziet de inplanting van een wegnis haaks op de Schaliënhofstraat, met aan weerszijde telkens 5 woningen met achterliggende tuin. De oppervlakte van elk individueel perceel schommelt tussen de 4a 95 ca en 8a 86 ca. Het betreft 2 vrijstaande woningen en in totaal 8 paarsgewijs gekoppelde woningen.

Aangezien het om een verkaveling gaat, dient het volledige terrein te worden beschouwd als een zone waar het bodemarchief wordt bedreigd.

Fig. 1.5: Luchtfoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied.

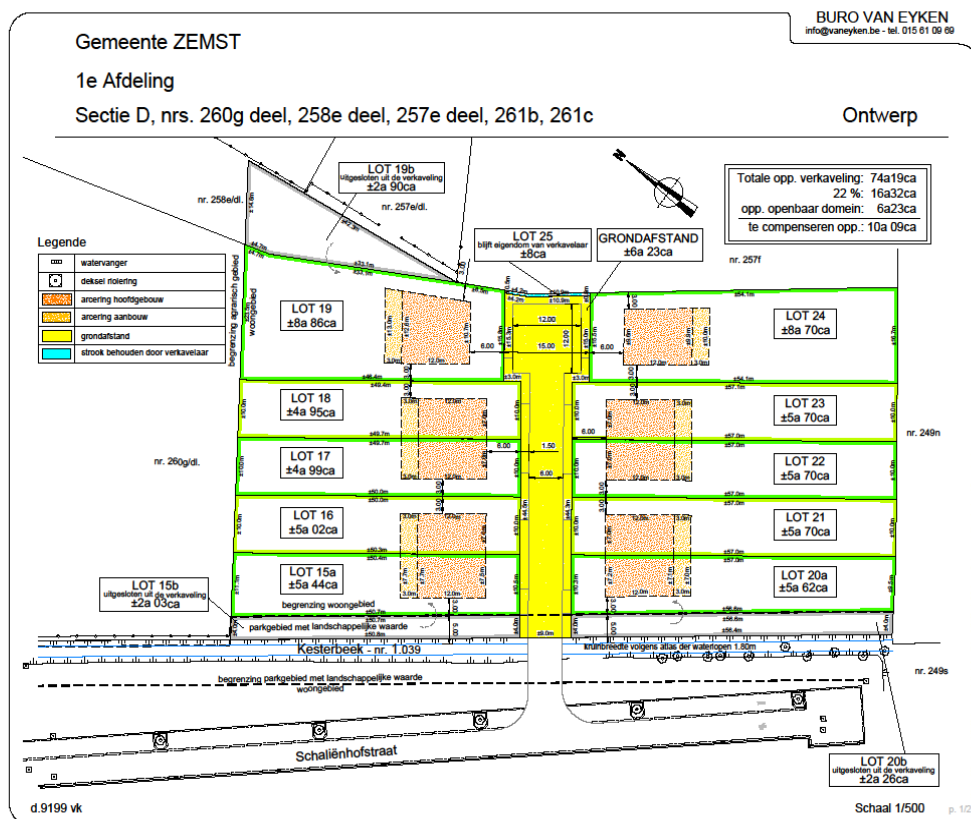

Fig. 1.6: Verkavelingsontwerp.

1.1.4 Werkwijze en motivatie bronselectie

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht via www.dov.vlaanderen.be. Op basis van de onderzochte kaarten werd gepoogd een duidelijk beeld te verkrijgen van de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.2.1 en art. 12.5.2.2). Hiervoor werd gebruik gemaakt van volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiair Geologische kaart
- Quartair Geologische Kaart
- Digitaal Hoogtemodel (DHM II)

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze niet beschikbaar is voor het projectgebied.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Ferrariskaart (1770-1777)
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)
- Vandermaelenkaart (1846-1852)
- Kadasterkaart van Popp (1842-1879)
- Luchtfoto's (1971, 2000, 2012 en 2016)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Het kaartmateriaal wijst op een zeer lage bewoningsdensiteit in het verleden. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied situeert zich in het dorp Zemst-Bos op ca. 3 km ten zuidwesten van het centrum van Zemst langs de Schaliënhofstraat. Ten noorden van het projectgebied loopt eveneens de Schaliënhofstraat, ten oosten de Bosstraat en ten zuiden de Kesterbeekweg.

Het terrein is gelegen op een hoogte van ca. 12-13 m TAW en bevindt zich op de overgangszone tussen de Zandleemstreek en de Zandstreek (fig. 1.2). Een kijk binnen het Digitaal Hoogtemodel toont dat het overwegend vlakke landschap van de gemeente doorsneden wordt door verschillende waterlopen. Het terrein situeert zich op een redelijk vlak laagplateau ten westen van de Zennevallei. Het topografisch oppervlak helt naar het zuidwesten toe. Een gedetailleerdere blik op het Digitaal Hoogtemodel (fig. 1.7 en 1.8) toont dat het terrein over het algemeen licht helt in noordoostelijke richting. Hydrografisch situeert het terrein zich in het Dijlebekken, stroomgebied van de Schelde. Het terrein ligt geklemd tussen de verschillende vertakkingen van de Kesterbeek.

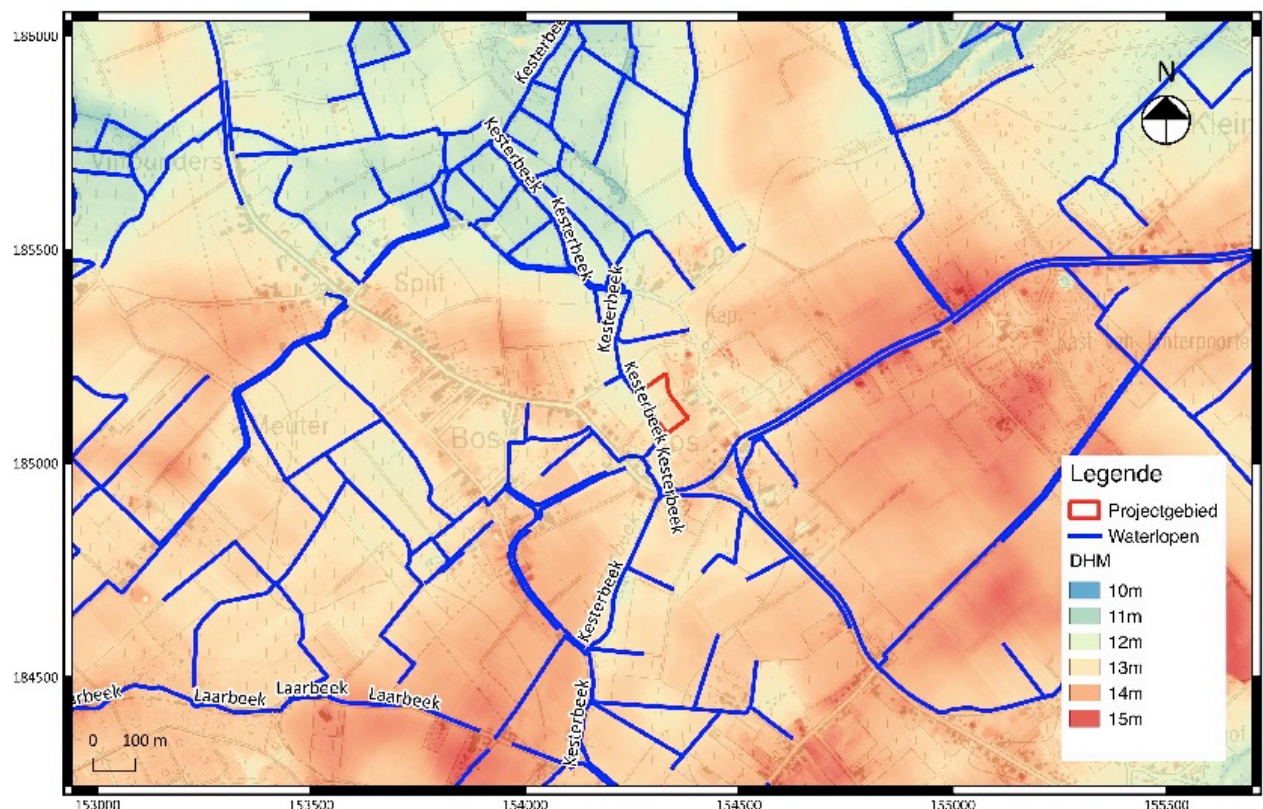

Fig. 1.7: Uittreksel uit het DHMII met aanduiding van het projectgebied (schaal 1/0000).

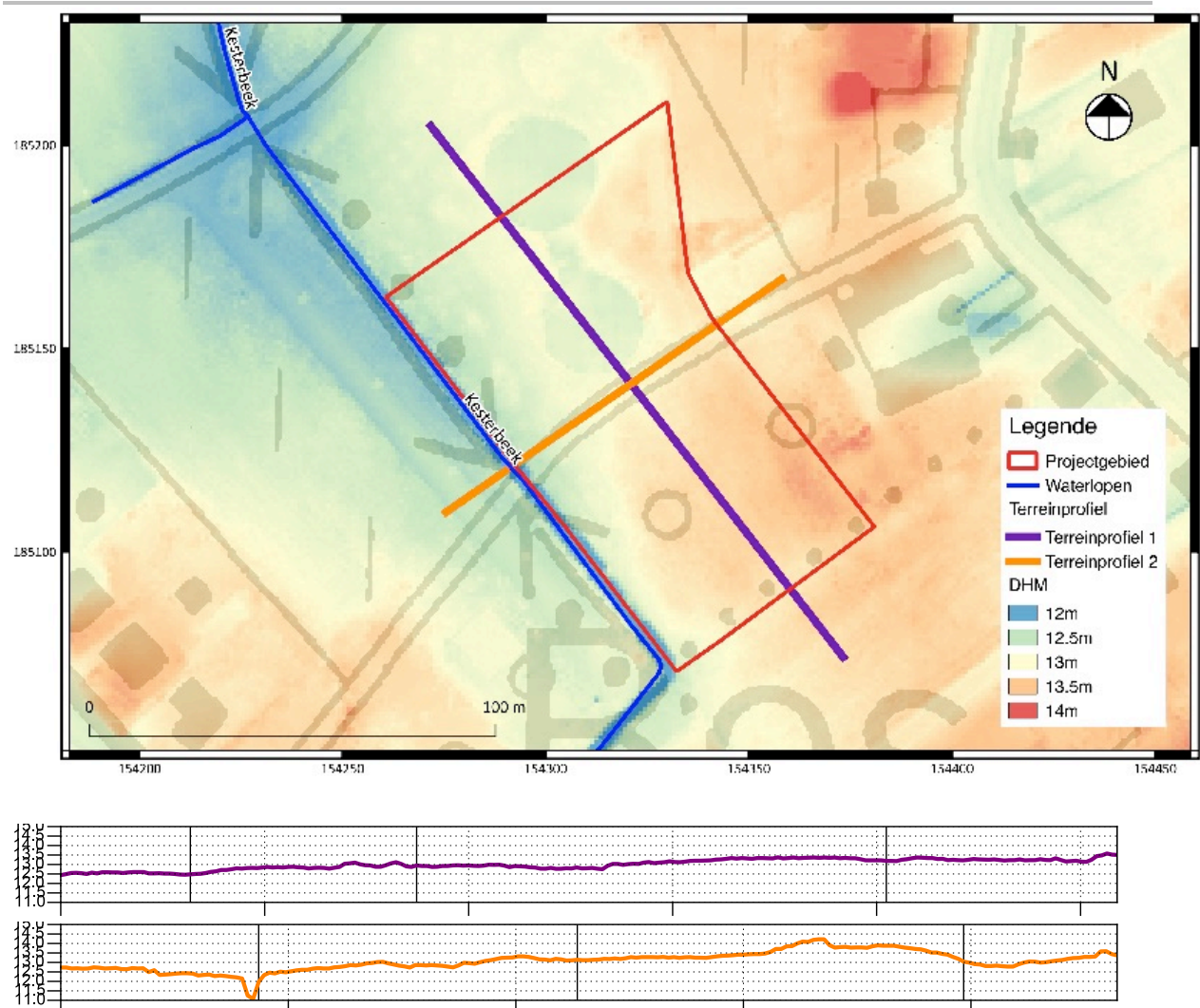

Fig. 1.8: Detail uit het digitaal hoogtemodel (DHMII) met aanduiding van het projectgebied en terreinprofielen (NW-ZO en ZW-NO).

Het geologisch substraat van het onderzoeksgebied is opgebouwd uit afzettingen van de formatie van Maldegem, lid van Wemmel (oudste lid van deze formatie). Deze formatie dateert uit het Laat-Eoceen (41,2-37 Ma). Het tertiair is binnen het projectgebied te situeren op 17-19 m diepte. Hieronder staan de verdere voor het projectgebied beschikbare gegevens opgesomd volgens www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

- Volgens de **tertiair geologische kaart** (fig. 1.9) (www.dov.vlaanderen.be) bevindt zich ter hoogte van het projectgebied het lid van Wemmel met grijs tot groen, klei- en glauconiethoudend zand. Ten oosten van het onderzoeksgebied gaat de ondergrond over naar sedimenten die behoren tot de formatie van Lede (Ld, Midden Eoceen 49-41,2 Ma), die bestaat uit lichtgrijs fijn zand dat kalk-, fossiel- en soms glauconiethoudend is met kalksteenbanken en basisgrind.

- Op de **quartair geologische kaart** (fig. 1.10) (www.dov.vlaanderen.be) is het project aangeduid met code 3. Dit betekent het voorkomen van eolische afzettingen, bestaande uit zand of silt van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair, maar deze karteereenheid is mogelijk afwezig. Daaronder kunnen er zich ook fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) bevinden.
- Volgens de **bodemkaart** (fig. 1.11) is er binnen de begrenzing van het projectgebied sprake van matig gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B-horizont, lichter wordend in de diepte (Ldcz)⁶. Ter hoogte van de Kesterbeek bevindt zich een strook met Lhcz-gronden. Dit zijn sterk gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B-horizont, lichter wordend in de diepte⁷.

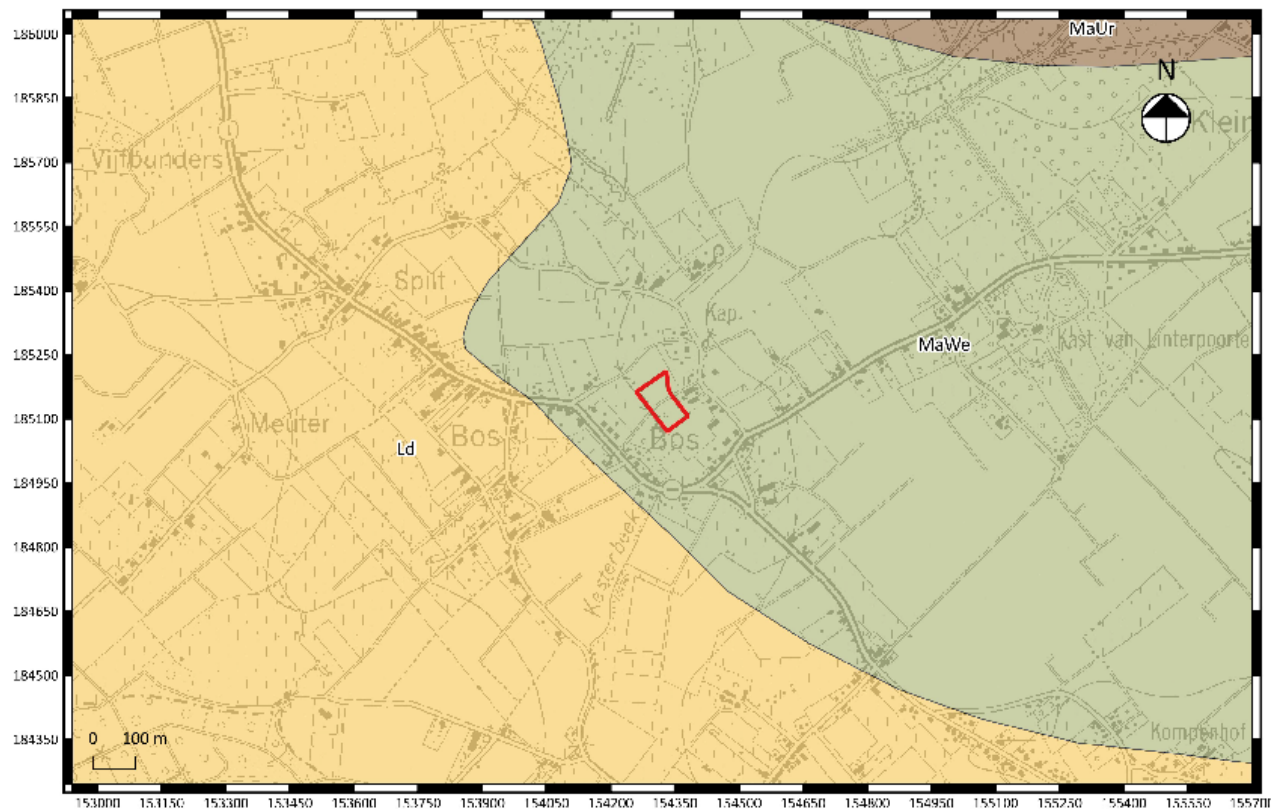

Fig.1.9: Detail uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

⁶ Baeyens 1973: 47.

⁷ Baeyens 1973: 48.

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Schaliënhofstraat te Zemst

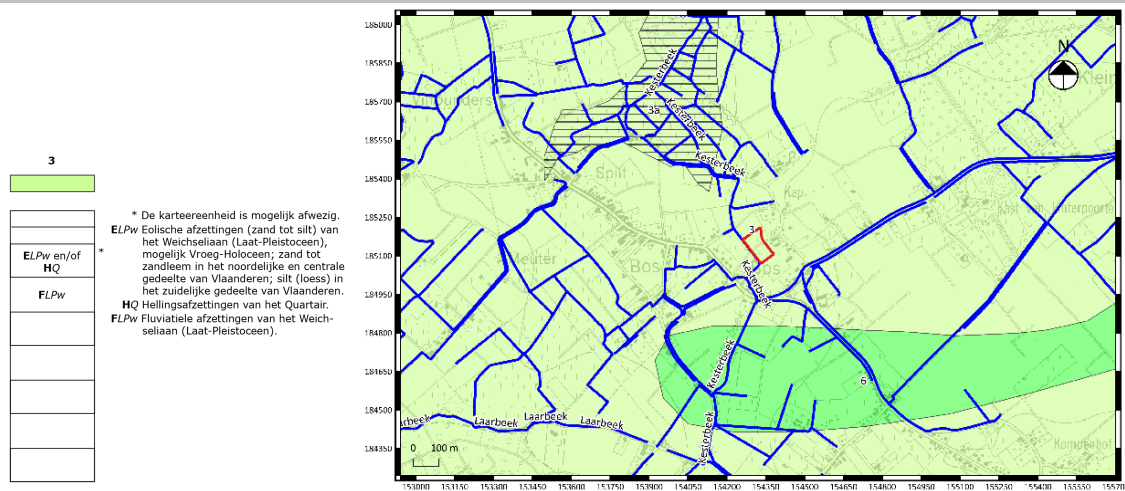

Fig. 1.10: Detail uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

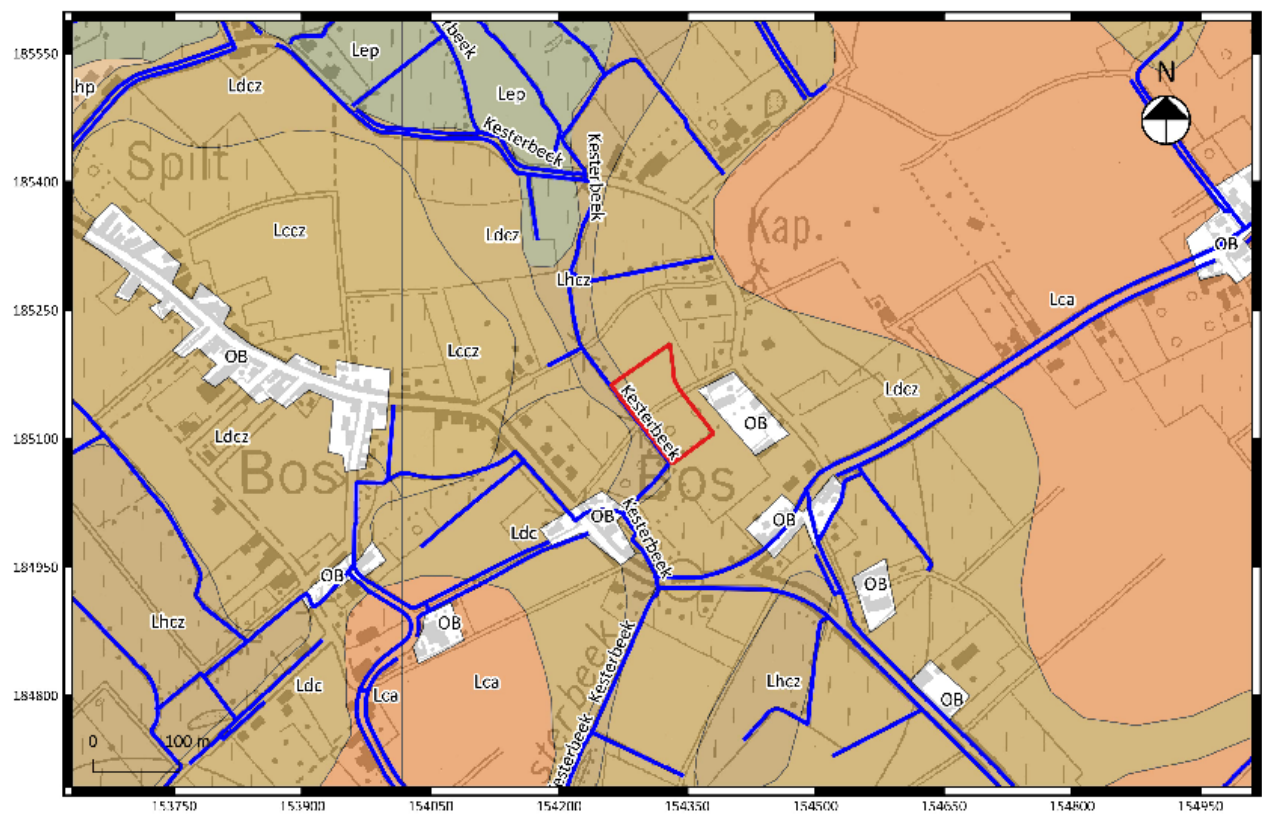

Fig. 1.11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied

Zemst zou voor het eerst vermeld zijn in de 12de eeuw als *Sempst*⁸. Het grondgebied van Zemst was eertijds veel uitgestrekter dan nu. Het areaal van de gemeente verkleinde met de aanleg van het kanaal Brussel-Willebroek. Zemst vormde met Weerde, Ophombeek en Kapelle een grafelijke enclave in het gebied van de Berthouts⁹. De parochie van Zemst vormt mogelijk de oudste parochie in Brabant. Zemst was moederparochie van Eppegem, Hombeek, Heffen, Leest, Kapelle-op-den-Bos, Heindonk en Weerde.

De strategische ligging tussen Brussel en Mechelen zorgde ervoor dat in het verleden veelvoudige veldslagen op het grondgebied werden uitgevochten met de daarmee gepaard gaande verwoestingen.

Op basis van de beschikbare geraadpleegde historische kaarten kan het landgebruik binnen het projectgebied gedocumenteerd worden. Op de Ferrariskaart (1771-1778, fig. 1.12 en 1.13) is te zien dat het projectgebied deels gekarteerd is als akkerland omzoomd door hagen/houtkanten en deels als boomgaard. Een rechthoekig gebouw valt gedeeltelijk binnen het projectgebied. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied bevinden zich verschillende gebouwen. Een van deze woningen is de hoeve Schaliënhof, die op de Ferrariskaart aangeduid staat als *hoff ter Bosch*. Het stratenpatroon kent reeds sterke gelijkenissen met het huidige. Het projectgebied bevindt zich in een woonkern omringd door verschillende hoven in een bosrijke omgeving. Op de *Atlas van de Buurtwegen* (1841, fig. 1.14) is te zien dat de Schaliënhofstraat voor het eerst aanwezig is. Het projectgebied zelf is nu volledig onbebouwd weergegeven. De Kesterbeek staat eveneens voor het eerst aangeduid op deze kaart. De kaart van Vandermaelen (1846-1854; fig. 1.15) en de kadasterkaart van Popp (1842-1879; fig. 1.16) geven een gelijkaardige situatie weer. Zowel op de Vandermaelen- als op de Poppkaart wordt in de nabijheid van het projectgebied de vermelding (Hameau) Bosch weergegeven.

Uit de beschikbare online te raadplegen luchtfoto's (1971-fig. 1.17, 2000-fig. 1.18, 2012-fig. 1.19 en 2016-fig. 1.20) is de verdere evolutie van het terrein af te leiden. In 1971 loopt een padje dwars door het projectgebied, dat nog steeds onbebouwd is. De noordzijde van het terrein bestaat uit akkerland, de zuidzijde is dun bebost. Een luchtfoto uit 2000 geeft een nieuwe situatie weer: op het projectgebied werd een waterpartij aangelegd. De rest van het eigenlijke projectgebied is braakliggend. De situatie in 2012 lijkt nog redelijk gelijkaardig te zijn aan deze van 2000. In 2016 is het terrein redelijk dicht bebost en werd een nieuw gebouw opgericht ten oosten van de vijver.

⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Zemst>

⁹ Vandeputte 2011: 374-375.

Fig. 1.12: Uittreksel uit de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het projectgebied.

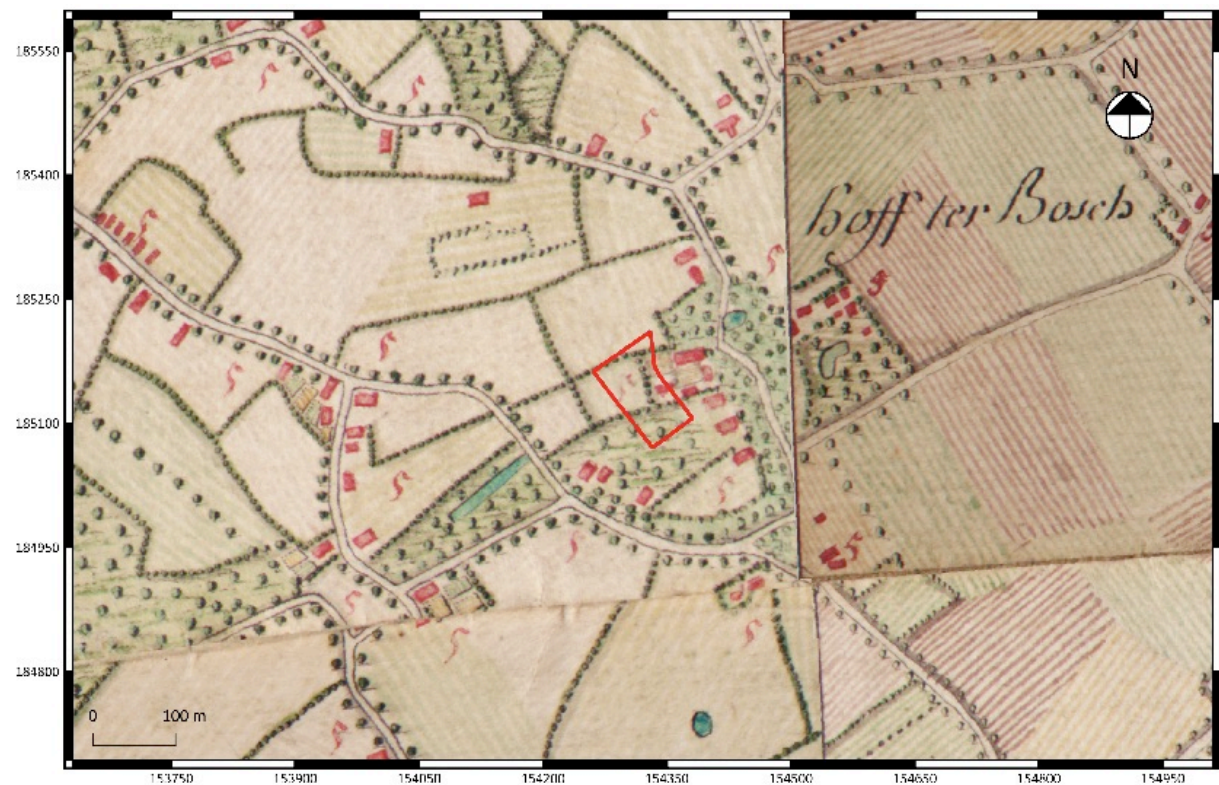

Fig. 1.13: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.14: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen (1830) met aanduiding van het projectgebied.

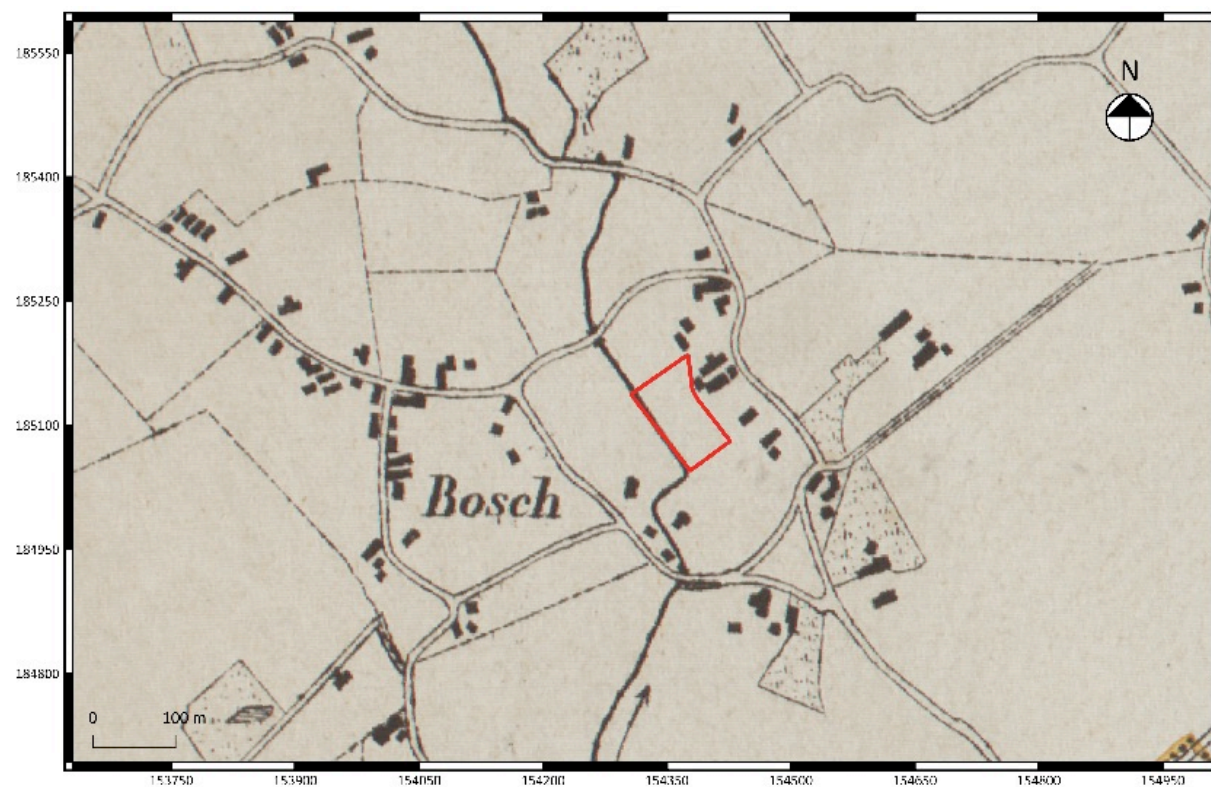

Fig. 1.15: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.16: Uittreksel uit de kadaasterkaart van Popp (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.17: Uittreksel uit een luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.18: Uittreksel uit een luchtfoto van 2000 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.19: Uittreksel uit een luchtfoto van 2012 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.20: Uittreksel uit een luchtfoto van 2016 met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn binnen een straal van 1 km rondom het projectgebied een aantal archeologische vindplaatsen en vondstmeldingen opgenomen (fig. 1.21). Net ten oosten van het projectgebied bevindt zich de nog steeds bestaande hoeve Schaliënhof (CAI3846)¹⁰. Deze hoeve was eertijds afhankelijk van de abdij van Grimbergen¹¹. Mogelijk betreft het een 14de-eeuwse ontginningshoeve¹². Thans bestaat de hoeve uit een boerenhuis met stal in het verlengde uit de 17de, 18de eeuw met ertegenover een langsschuur uit de 19de eeuw. Nog ten oosten van het projectgebied werd aan de hand van cartografisch materiaal de locatie van het laatmiddeleeuws Linterpoortenkasteel aangeduid, een site met walgracht (CAI10129)¹³.

Bij de aanleg van een aardgasleiding door bijna heel Vlaanderen in het kader van het vTn-project van Distrigas (het huidige Fluxys NV) tussen 1988 en 1992 werd één grote sleuf aangelegd dwars door de ondergrond van verschillende Vlaamse provincies. Dit project, onder leiding van het toenmalige

¹⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/3846>

¹¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/40961>

¹² Vandeputte 2011: 375.

¹³ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/10129>

Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, bracht ter hoogte van de Verbeetweg te Zemst (op ca. 900 m. van het projectgebied) nederzettingssporen aan het licht in de vorm van verschillende verspreide kuilen met houtskool, verbrande leem en een romeinse scherf (CAI482). Vermoedelijk bevond zich op deze plaats een landelijk inheems-Romeinse nederzetting uit de midden-Romeinse tijd¹⁴. Iets verder ten westen, eveneens aan de Verbeetweg, werden bij een vooronderzoek vermoedelijk twee brandrestengraven uit de midden-Romeinse periode (CAI164013)¹⁵.

CAI-locatienummer 209945 verwijst naar de metaaldetectievondst van een 20ste-eeuws wapenschild dat vermoedelijk Duits of Oostenrijks van oorsprong is. Ten westen van het projectgebied werd een bewerkt klingfragment aangetroffen (CAI209516).

In de ruime omgeving van het projectgebied werden verder geen negatieve onderzoeken uitgevoerd en bevinden zich geen zones waar geen archeologische relictten meer worden verwacht of beschermde archeologische sites.

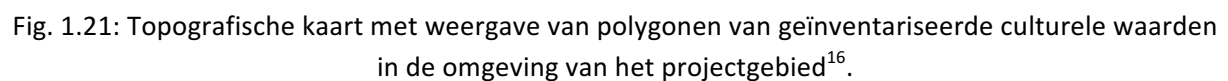
Volgens de projectie van de polygonen van de landschapsatlas van Onroerend Erfgoed op de topografische kaart (fig. 1.21) bevindt zich ten noorden van het projectgebied het Kollintenbos en het Bos van Aa - Wormelaar - De Motakker- en bosgebied Tisselt - Hombeek (R12003) en ten zuidwesten het Kattemeuterbos gelegen aan de linkeroever van het kanaal Brussel- Willebroek (R20036).

---

¹⁴ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/482>

¹⁵ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/164013>

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan worden geconcludeerd dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten. Het terrein ligt op een lichte verhevenheid nabij de Kesterbeek. Volgens de beschikbare historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw ligt het projectgebied in een landelijke omgeving aan de rand van een woonkern. Het terrein blijft tot op heden quasi onbebouwd waardoor er weinig tot geen structurele bodemverstoring heeft plaatsgevonden. Wel heeft de inplanting van een waterpartij op het terrein lokaal voor een verstoorde zone gezorgd.

De ruime omgeving van het projectgebied kent een aantal archeologische waarden die voornamelijk betrekking hebben cartografische indicaties. Zeker noemenswaardig is de opgraving van meerdere

21

Romeinse nederzettingssporen en mogelijk tevens brandrestengraven ten westen van het projectgebied.

Besluitend kan gesteld worden dat de aan - of afwezigheid van een site binnen het projectgebied aan de hand van het bureauonderzoek niet uitgesloten kan worden. Het onderzoeksgebied bevat potentieel voor het aantreffen van (pre)historische vindplaatsen uit alle mogelijke periode vanaf de steentijd tot de nieuwste tijd, dit in de vorm van artefactenconcentraties en/of bodemsporen. Verder onderzoek is noodzakelijk om concretere informatie in te winnen over de al dan niet aanwezigheid van een archeologische site binnen de contouren van het projectgebied. Hoewel potentieel resten uit alle periodes kunnen worden aangetroffen, lijkt op basis van het bureauonderzoek de kans op het aantreffen van laat- tot postmiddeleeuwse resten gerelateerd aan de bewoningskern zoals afgebeeld op de Ferrariskaart en op resten uit de Romeinse periode meer waarschijnlijk.

1.2.5 Synthese

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan worden geconcludeerd dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten. Het terrein ligt op een lichte verhevenheid nabij de Kesterbeek. Volgens de beschikbare historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw ligt het projectgebied in een landelijke omgeving aan de rand van een woonkern. Het terrein blijft tot op heden quasi onbebouwd waardoor er weinig tot geen structurele bodemverstoring heeft plaatsgevonden. Wel heeft de inplanting van een waterpartij op het terrein lokaal voor een verstoorde zone gezorgd.

Het projectgebied bevindt zich net ten westen van de hoeve Schaliënhof die reeds op de laat 18de-eeuwse Ferrariskaart aanwezig is. Nog op de Ferrariskaart is op het projectgebied zelf een rechthoekig gebouw gedeeltelijk binnen het projectgebied weergegeven.

De ruime omgeving van het projectgebied kent een aantal archeologische waarden die voornamelijk betrekking hebben cartografische indicaties. Zeker noemenswaardig is de opgraving van meerdere Romeinse nederzettingssporen en mogelijk tevens brandrestengraven ten westen van het projectgebied.

Hoofdstuk 2 Archeologisch proefsleuvenonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017L44

Erkend archeoloog: Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030)
Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)

Locatie: Zemst, Schaliënhofstraat (fig. 2.1)
Bounding box: punt 1: x= 154233, y= 185070
punt 2: x= 154409, y= 185272
Zemst, Afd. 1, sectie D, percelen 257e (deel), 258e (deel), 260g (deel), 261b, 261c

Periode uitvoering: 13 november 2017

Relevante termen¹⁷: Bureauonderzoek, zandleemstreek-zandstreek, buitengebied

Verstoorde zones: Het projectgebied bevat een centraal gelegen waterpartij

2.1.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische waarden aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Verder kunnen op basis van een vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken worden gedaan over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Mogelijk kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site bijvoorbeeld?

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?

---

¹⁷ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

Het proefsleuvenonderzoek (en het vooronderzoek in zijn geheel) kan als volledig beschouwd worden als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- Een archeologienota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- Een archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- Een archeologienota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- Een archeologienota op te maken die de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode heeft betrekking op een oppervlakte van 7419 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.1). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

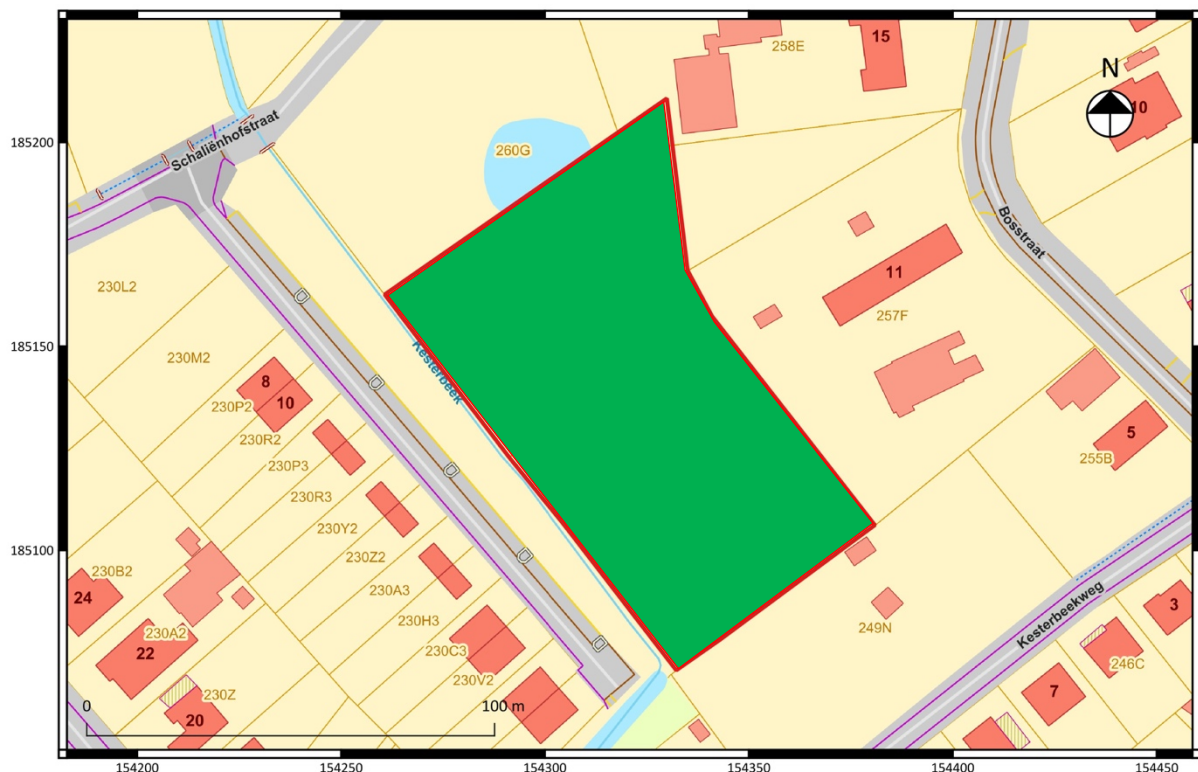

Fig. 2.1: Syntheseplan met aanduiding (groen) van de zone die geselecteerd is voor het proefsleuvenonderzoek.

2.1.3 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing.

Er werd geopteerd voor de aanleg van sleuven in de lengteligging van het terrein (fig. 2.2).

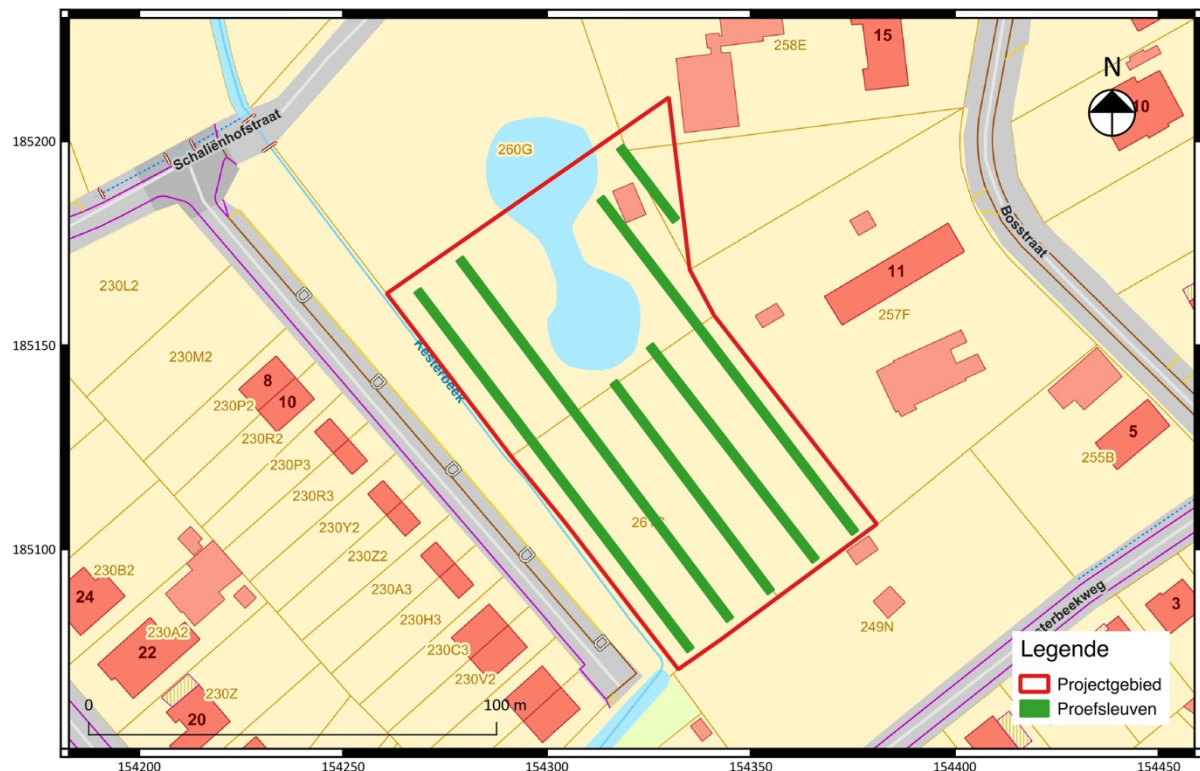

Fig. 2.2: Projectie van de voorgestelde proefsleuven (groen) geprojecteerd op de kadasterkaart.

2.2 Assessmentrapport

2.2.1 Werkwijze

Tijdens het veldwerk werden op het zuidelijk deel van het terrein 4 proefsleuven aangelegd met een lichte NW-ZO oriëntatie, aangevuld met een kijkvenster en twee proefputten op het noordelijk deel (fig. 2.3). Daar het terrein tijdens de aanleg van de proefsleuven in het zuiden grotendeels afgegraven bleek te zijn, werd geopteerd om ter hoogte van deze noordelijke zone eerst met twee proefputten te toetsen of de bodem daar nog intact was. Aangezien dit niet het geval bleek te zijn, werden ook geen verdere sleuven of putten meer aangelegd in deze zone. Bovendien werd geoordeeld dat in de omgeving van de vijver de bodem zowieso al een grotere kans tot versterking zou hebben.

De aanleg van de vooropgestelde noordoostelijke sleuf was praktisch ook moeilijk aangezien deze zone nog niet ontdaan was van struiken en overige begroeiing en door de aanwezigheid van een gebouwte

(fig. 2.3 en 2.4). Aangezien in het noorden van het terrein de vooropgestelde sleuven niet werden gezet, werd met het onderzoek in totaal slechts een dekking van ca. 8,5% (ca. 616 m²) gehaald i.p.v. de vereiste 12,5 %. De situatie op het terrein was echter zeer duidelijk, vandaar dat er niet nodeloos verder gegraven werd.

Fig. 2.3: Overzichtsplan van de aangelegde proefsleuven met het gebouwtje geel omcirkeld.

Fig. 2.4: Het gebouwtje ten oosten van de vijver.

2.2.2 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Tijdens het onderzoek werden verspreid over het terrein zes bodemprofielen aangelegd die een representatief beeld verschaffen van de bodemkundige opbouw van het volledige terrein (fig. 2.5). Telkens werd er een gelijkaardig bodemprofiel aangetroffen waarin de ondergrond (gedeeltelijk) afgegraven bleek te zijn. De bodemopbouw van het terrein kan in twee referentieprofielen worden omvat (fig. 2.6 en fig. 2.7). Hoewel het terrein overal afgegraven bleek te zijn, werd in SL1, SL2 en SL3 onder de verstoring wel nog een deels intact bodemprofiel aangetroffen. Enkel de ploeglaag werd weggegraven. De overige profielen (meer noordwestwaarts) vertoonden echter een grootschaligere afgraving tot op de C-horizont.

Fig. 2.5: Situering van de geregistreerde bodemprofielen.

Het **eerste bodemprofiel** (in sleuf 1, fig. 2.6) vertoont onder een ca. 40 cm dikke HTM-horizont met een scherpe ondergrens een Ap-horizont met eronder een Bw-horizont met een diffuse onregelmatige ondergrens. Hieronder bevindt zich de C-horizont.

Deze sequentie werd aangetroffen in de sleuven 1 tem 3. In sleuf 2 was de A-horizont eveneens weggegraven. Het archeologisch vlak bevond zich in deze sleuven op een diepte schommelend tussen 50 en 70 cm onder maaiveld.

Het **tweede bodemprofiel** (in sleuf 5, fig. 2.7) heeft een **HTM – C** -horizont opeenvolging, gescheiden door een abrupte, rechte grens. De verstoring reikt tot een diepte van ca.-95 cm.

Deze sequentie werd aangetroffen in de sleuven 4, 5 en 6.

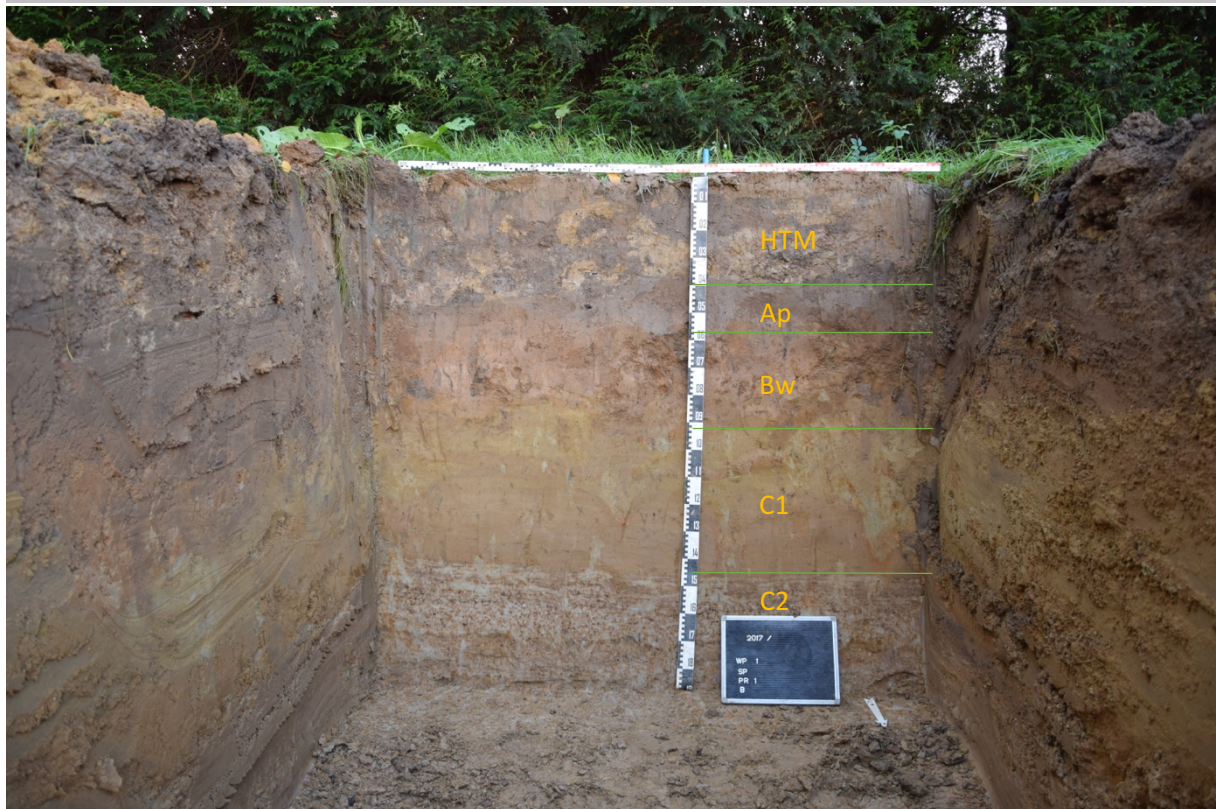

Fig. 2.6: Zicht op de bodemopbouw ter hoogte van profiel 1 (PR1).

Fig. 2.7: Zicht op de bodemopbouw ter hoogte van profiel 5 (PR5).

2.2.3 Sporen- en vondstenbestand¹⁸

Het terrein bleek reeds (gedeeltelijk) afgegraven en terug opgevuld/genivelleerd te zijn geweest. Enkel in SL1, SL2 en SL3 werd een (deels) intact archeologisch vlak aangetroffen onder een verstoring. SL4, SL5 en SL6 waren met een zeer scherpe ondergrens volledig afgegraven tot op de C-horizont (fig. 2.8). Overzichtsfoto's van SL1 t/m SL4 en van het kijkvenster ten noorden van sleuf 3 zijn te vinden in fig. 2.9 t/m fig. 2.13.

De sleuven werden aangelegd in de B-horizont, of (in het geval van sleuf 4) ter hoogte van waar de B-Horizont verondersteld wordt te zitten.

Tijdens het onderzoek werden in totaal slechts twee sporen geregistreerd, gelokaliseerd in sleuf 1. Het betreft twee cirkelvormige sporen met een redelijk diffuse aflijning en een grijsbruine vulling (fig. 2.14 en 2.15). Mogelijk betreft het veeleer resten van de ploeglaag dan wel kuilen.

Ook in het aangelegde kijkvenster ten noorden van sleuf 3 werden geen sporen aangetroffen. Er was, naast de B-horizont, wel een verstoring waarneembaar (fig. 2.13).

Fig. 2.8: Situering van de aangelegde proefsleuven en de aangetroffen sporen.

¹⁸ Voor een beschrijving van elk individueel spoor en vondst wordt verwezen naar de sporen- en vondsteninventaris in bijlage.

Fig. 2.9: Zicht op sleuf 1 (SL1).

Fig. 2.10: Zicht op sleuf 2 (SL2).

Fig. 2.11: Zicht op sleuf 3 (SL3).

Fig. 2.12: Zicht op sleuf 4 (SL4).

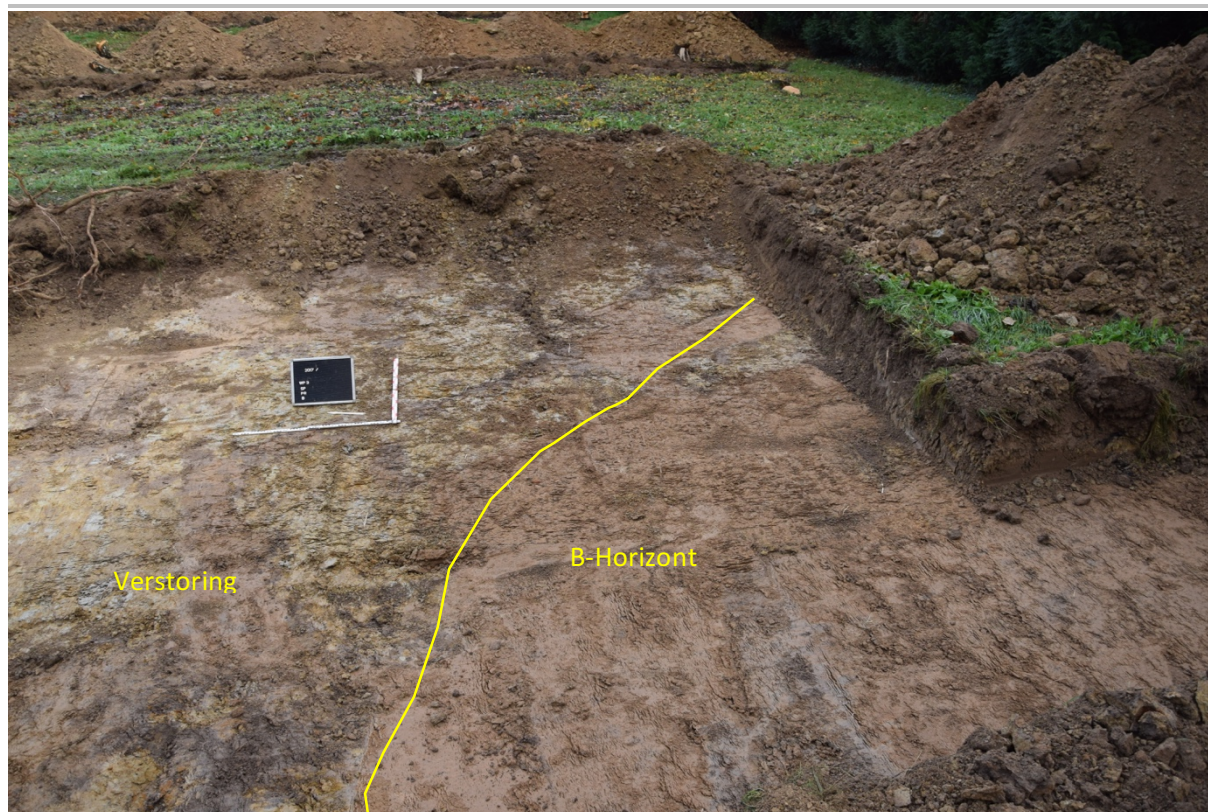

Fig. 2.13: Kijkvenster ten noorden van sleuf 3.

Fig. 2.14: Zicht op spoor 1 (SL1)

Fig. 2.15: Zicht op spoor 2 (SL1).

In totaal werden tijdens het veldwerk 3 artefacten ingezameld (fig. 2.16). In geen van de sporen werden vondsten aangetroffen. De vondsten werden bij de aanleg van de sleuven en bij het opschaven van het vlak ingezameld. Het vondstenbestand bevat een fragment steengoed en twee fragmenten industrieel wit aardewerk. Het aardewerkbestand kan worden gedateerd in de 18de-19de eeuw.

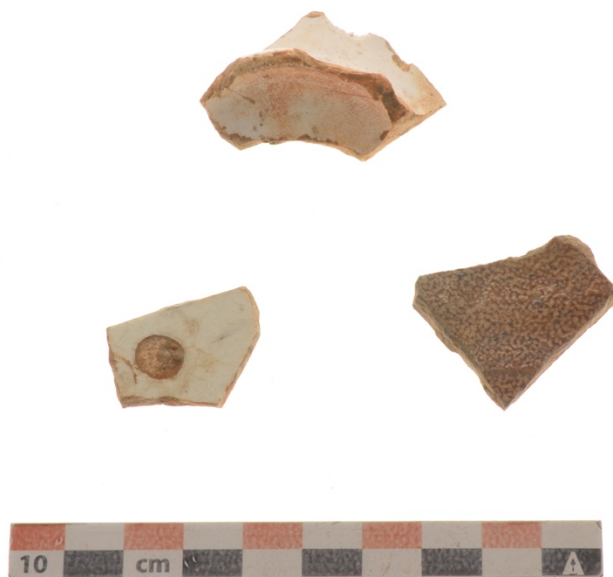

Fig. 2.16: aangetroffen aardewerk

2.2.4 Interpretatie van het onderzochte gebied

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat het terrein deels werd afgegraven en terug aangevuld. In de sleuven 1 tem 3 was wel nog een deels intacte bodemopbouw aanwezig, enkel in sleuf 2 was ook de A-horizont weggegraven. In de sleuven 4 en de putten 5 en 6 was echter afgegraven tot op de C-horizont.

Aan de oostzijde van het projectgebied werden de sleuven 1 tem 3 aangelegd in de B-horizont. Sleuf 4 werd aangelegd op de hoogte waar de B-horizont verondersteld werd te zitten aan de hand van de waarnemingen in de andere sleuven (SL 1 tem 3).

Tijdens het onderzoek werden in totaal slechts twee sporen geregistreerd, gelokaliseerd in sleuf 1. Het betreft twee cirkelvormige sporen met een redelijk diffuse aflijning en een grijsbruine vulling. Mogelijk betreft het veeleer resten van de ploeglaag dan wel kuilen.

Ook in het aangelegde kijkvenster ten noorden van sleuf 3 werden geen sporen aangetroffen. Er was, naast de B-horizont, wel een verstoring waarneembaar.

Gelet op de diepe verstoring vastgesteld in de profielen 4 tem 6 aan de westzijde van het terrein (tot in de C-horizont) en het ontbreken van relevante archeologische sporen in de overige drie sleuven (1 tem 3) en het kijkvenster (waar wel een verstoring werd waargenomen) had het geen zin om aan de westzijde van het terrein dieper te graven. Aangezien afgegraven werd tot in de C-horizont (tot op een diepte van ca. 95 cm onder maaiveld) konden in deze zone potentieel enkel dieper bewaarde sporen verwacht worden. Deze sporen, indien aanwezig, zouden dan geen kenniswinst opgebracht hebben aangezien in de oostelijke helft van het al bij al vrij kleine terrein helemaal geen relevante sporen aangetroffen werden en de mogelijk dieper bewaarde sporen in de smalle resterende westzone van het terrein niet in het licht van een meer omvattende ruimtelijke context konden geplaatst worden.

Concluderend kan worden gesteld dat gezien het ontbreken van archeologisch relevante waarden en de aanwezigheid van een grote verstoring, geen kenniswinst zit in een vervolgonderzoek.

2.2.5 Synthese

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens bij het uitgevoerde bureau onderzoek kon worden geconcludeerd dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten. Het terrein ligt op een lichte verhevenheid nabij de Kesterbeek. Volgens de beschikbare historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw ligt het projectgebied in een landelijke omgeving aan de rand van een woonkern. Het terrein blijft tot op heden quasi onbebouwd waardoor er weinig tot geen structurele bodemverstoring heeft plaatsgevonden. Wel heeft de inplanting van een waterpartij op het terrein lokaal voor een verstoorde zone gezorgd.

Het projectgebied bevindt zich net ten westen van de hoeve Schaliënhof die reeds op de laat 18de-eeuwse Ferrariskaart aanwezig is. Nog op de Ferrariskaart is op het projectgebied zelf een rechthoekig gebouw gedeeltelijk binnen het projectgebied weergegeven.

De ruime omgeving van het projectgebied kent een aantal archeologische waarden die voornamelijk betrekking hebben cartografische indicaties. Zeker noemenswaardig is de opgraving van meerdere Romeinse nederzettingssporen en mogelijk tevens brandrestengraven ten westen van het projectgebied.

Aangezien de geplande bouwwerkzaamheden de bodemopbouw voor een groot deel zullen verstoren en om zekerheid te krijgen over het al dan niet aanwezig zijn van archeologische waarden werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd vastgesteld dat het terrein deels werd afgegraven en terug aangevuld. In de sleuven 1 tem 3 was wel nog een deels intacte bodemopbouw aanwezig, enkel in sleuf 2 was ook de A-horizont weggegraven. In de sleuven 4 en de putten 5 en 6 was echter afgegraven tot op de C-horizont.

Aan de oostzijde van het projectgebied werden de sleuven 1 tem 3 aangelegd in de B-horizont. Sleuf 4 werd aangelegd op de hoogte waar de B-horizont verondersteld werd te zitten aan de hand van de waarnemingen in de andere sleuven (SL 1 tem 3).

Tijdens het onderzoek werden in totaal slechts twee sporen geregistreerd, gelokaliseerd in sleuf 1. Het betreft twee cirkelvormige sporen met een redelijk diffuse aflijning en een grijsbruine vulling. Mogelijk betreft het veeleer resten van de ploeglaag dan wel kuilen.

Ook in het aangelegde kijkvenster ten noorden van sleuf 3 werden geen sporen aangetroffen. Er was, naast de B-horizont, wel een verstoring waarneembaar.

Gelet op de diepe verstoring vastgesteld in de profielen 4 tem 6 aan de westzijde van het terrein (tot in de C-horizont) en het ontbreken van relevante archeologische sporen in de overige drie sleuven (1 tem 3) en het kijkvenster (waar wel een verstoring werd waargenomen) had het geen zin om aan de westzijde van het terrein dieper te graven. Aangezien afgegraven werd tot in de C-horizont (tot op een diepte van ca. 95 cm onder maaiveld) konden in deze zone potentieel enkel dieper bewaarde sporen verwacht worden. Deze sporen, indien aanwezig, zouden dan geen kenniswinst opgebracht hebben aangezien in de oostelijke helft van het al bij al vrij kleine terrein helemaal geen relevante sporen aangetroffen werden en de mogelijk dieper bewaarde sporen in de smalle resterende westzone van het terrein niet in het licht van een meer omvattende ruimtelijke context konden geplaatst worden.

Concluderend kan worden gesteld dat gezien het ontbreken van archeologisch relevante waarden en de aanwezigheid van een grote verstoring, geen kenniswinst zit in een vervolgonderzoek.

Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan een antwoord gegeven worden op de volgende onderzoeksvragen:

Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?

- *Zijn er nog intacte bodems aanwezig?* In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd telkens een gelijkaardig bodemprofiel aangetroffen waarin de ondergrond afgegraven bleek te zijn. Hoewel het terrein overal afgegraven bleek te zijn, werd in SL1, SL2 en SL3 onder de verstoring wel nog een deels intact bodemprofiel aangetroffen. Enkel in sleuf 2 werd de ploeglaag weggegraven. De overige profielen (meer westwaarts) vertoonden echter een grootschaligere afgraving tot op de C-horizont.

- *Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?*

Er werden in totaal slechts 2 antropogene sporen blootgelegd. Er werden geen vondsten in de vulling van de sporen aangetroffen om een datering toe te laten.

- *Is verder archeologisch onderzoek nodig?*

Bij gebrek aan kenniswinst door het geringe aantal sporen en losse vondsten en de aanwezigheid van een grote verstoring maakt dat een vervolgonderzoek voor dit terrein als onnuttig wordt geacht.

Bibliografie

Baeyens L. 1973: *Bodemkaart van België; verklarende tekst bij het kaartblad Zemst 73W*, Gent.

Vandeputte O. 2011: *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten. Vlaams-Brabant*, Tielt.

Websites (geraadpleegd op 14-02-2017)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Zemst>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

www.agiv.be